

**Цвинтар для божевільних: Іще
одна бувальщина про два
міста: роман**

КУПИТИ

«Цвинтар для божевільних» - другий роман венеціанської трилогії Рея Бредбері, до якої також входять «Смерть - діло самотнє» і «Нехай усі уб'ють Констанс». Книга нагадує лабіринт смертей, справжніх та уявних, де вимисел такий же реальний, як і дійсність. Дія твору відбувається в оповитому магією Голівуді, де не існує часових чи просторових рамок, де динозаври розгулюють поряд із собором Нотр-Дам, а гример Леніна допомагає Ісусу, де сні межують з реальністю, а мрія - із жахом... І не дай Боже потрапити нам у цей божевільний світ!

РЕЙ БРЕДБЕРІ

ЦВИНТАР
ДЛЯ БОЖЕВІЛЬНИХ

РЕЙ БРЕДБЕРІ

ЦВИНТАР ДЛЯ БОЖЕВІЛЬНИХ

ІЩЕ ОДНА БУВАЛЬЩИНА
ПРО ДВА МІСТА

Р
Б

Бредбері Р.

Цвинтар для божевільних : Іще одна бувальщина про два міста : повість / Р. Бредбері ; пер. з англ. О. Мокровольського. — Тернопіль : Видавництво – Богдан, 2025. — 464 с.

ISBN 978-966-10-1857-9

Copyright © 1957 by Ray Bradbury

© О. М. Мокровольський, переклад, 2018

© Видавництво Богдан, виключна ліцензія на видання, оригінал-макет, 2025

Ray Bradbury

A Graveyard for Lunatics

A Graveyard for Lunatics © 1990 by Ray Bradbury

Друкується з дозволу правовласника

The Ray Bradbury Literary Works LLC,

c/o Don Congdon Associates, Inc.

Переклад з англійської

Олександра Мокровольського

«Цвинтар для божевільних» — другий роман венеціанської трилогії Рея Бредбері, до якої також входять «Смерть — діло самотнє» і «Нехай усі уб'ють Констанс». Книга нагадує лабіринт смертей, справжніх та уявних, де вимисел такий же реальний, як і дійсність. Дія твору відбувається в оповитому магією Голівуді, де не існує часових чи просторових рамок, де динозаври розгулюють поряд із собором Нотр-Дам, а гример Леніна допомагає Ісусу, де сні межують з реальністю, а мрія — із жахом... І не дай Боже потрапити нам у цей божевільний світ!

Охороняється законом про авторське право.

Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.

1

Десь колись жили-були собі два міста в одному місті. Одне з них удалось ясне, а друге — темне. Одне невгамовно товклося цілісінький день, а друге ніколи й нізачо б не зворухнулося. Одне — тепле, ще й сповнене вічнominливого світла. А друге — холодне, ще й привалене брилами, щоб нікуди не втекло. Коли ж сонце щовечора опускалось за «Максимус-Філмс», то місто живих починало нагадувати цвинтар Грін-Глейдс, що близенько, через дорогу, котрий якраз і був другим містом — градом небіжчиків.

Коли ж гасло світло й припинявся усякий рух, а вітер, що обдував будівлі студії, прочахав, отоді начебто якась неймовірна печаль-меланхолія розливалася від парадних воріт міста живого по вже посутенілих авеню, добуваючись аж до того високого цегляного муру, який і розводив, одне від одного, оті два міста. І зненацька вулиці сповнювалися чимось таким невимовним, що про нього можна було сказати щось лише перегодом — як про спомин. Адже люди, відходячи до іншого світу, лишають по собі всілякі архітектурні надбудови, які кишать примарами неймовірних подій.

Бо й справді це було найнесамовитіше у світі місто, де могло будь-що трапитися, і таки траплялося будь-що. Десять тисяч смертей відбулося там, а люди, хутенько закопавши небіжчика в землю, зривалися, регочучи, на рівні ноги, аби завдати ті ноги на плечі, — й хóда! Геть-геть! Тут підпалювалися цілі квартали, але ніколи вони так і не згоряли. Сирени верещали, поліційні машини мало не перекидалися, огинаючи ріг за рогом... аби тільки полісмени позривали й поховали свої «бляхи», а пожежники — покольдкремили на собі ту свою жовтогарячу пресовану пудру та й порозходилися додому, до своїх бунґало,

що ген на околицях, — у той великий і переважно такий нудно-занудний світ.

А тут ще чигали динозаври... Мініатюрні? Лише на мить! Бо ж наступної секунди вони р-раз! — і вже забовваніли, п'ятдесят футів заввишки, над напіводягненими незайманками, а ті — ну верещати, хапаючись за ключі. Саме звідсіля вирушило декілька хрестових походів, аби тільки почіпляти свої обладунки на кілочки та позаховувати списи-піки в крамниці «Західний костюм», що в глухому куті вулиці. Саме тут Генріх Восьмий видав повеління скосити кілька голів. Саме звідси Дракула виблукав *во плоті*, аби вернутись порошнею. Були тут і зупинки Хресного Шляху, де знову й знову освіжався слід пролитої крові у міру того, як сценаристи стогнали, супроводжуючи Агнця до Голготи, а спини їм тріщали під тягарем дублів за дублями, а кінорежисери їх батожили, а кіномонтажники-фільмочіки краяли гострющими, мов бритва, ножами. І саме з отих-о мінаретів муедзини щовечора закликали правовірних мусульман до молитви, у той час як лімузини шурхотіли-шепотіли безликими своїми, але кінськими силами поза кожнісіньким вікном, а селяни ховали очі, щоб оте не осліпило.

А що все це була чистісінька правда, то й як не повірити, що коли сонце ховалося, те старе-давнє привиддя з'являлося, і виходило так, що перегріте місто прочахало, дедалі дужче нагадуючи омармуровані садові доріжки отам, за муром. А тоді, вже ближче до опівночі, у тому чудному супокої, спричиненому прохолодою, та леготом, та ще промовистим бамканням якихось далеких церковних дзиґарів, обидва міста нарешті єдналися, стаючи одним цілим. І вже нічогісінько й не рухалося, окрім нічного сторожа, що скрадливою ходою хутко опинявся з Індії у Франції, звідтіля потрапляв у канзаські прерії, далі — у брунасто-кам'яничний Нью-Йорк, а далі — на Пікаділлі та на Іспанські Сходи, покриваючи отак-о, за короткі двадцять хвилин,

двадцять тисяч миль територіальної неймовірності. І все це — доки його колега по той бік муру позупиняє годинники поміж монументів, поблискає променем ліхтарика по декількох арктичних ангелах, перечитає, мов посвідки, імена на пам'ятниках, а тоді сяде освіжитися опівнічним чайком та всім, що лишилося після котрогось кістоунського «копа»¹. А вже о четвертій ранку, коли сторожі поснуть, обидва міста, гарненько доглянуті-укукоблені, почнуть вичікувати, коли ж то зійде сонце та й освітить і пов'ялі квіти, й ще не добиті негодами надгробки, і слононосну Індію, готову перенаселитися, якщо пан Бог-Режисер теє схвалить, а Акторський Колектив у життя сценічно втілить.

Отож діялося це напередодні Дня Усіх Святих 1954 року.

Геловін.

З усього року — найулюбленіший мій вечір.

Бо якби це було не так, я б нізащо не докотився до такого, аби почати розказувати оцю нову Бувальщину про Два Міста.

І який опір міг я при цьому вчинити, коли холодним різцем щось вистукало мені запросини?

Як міг я не впасти навколінці та, зробивши глибокий вдих, не здмухнути мармурового пороху?

¹ Лицаря Ордена св. Патрика (*тут і далі примітки перекладача*).

Перший з'явився...

Я — зайшов до студії о сьомій того, геловінського ранку.

Й останній пішов звідтіля...

То вже була за якусь хвилюк десятя, і я робив свій останній, на ніч, обхід, упиваючись тим простим, але неймовірним фактом, що аж оце нарешті я допався до праці в такій місцині, де все чітко визначено. Початки тут були абсолютно гострі, а кінцівки — завше ретельно заокруглені й незворотні. Там, надворі, поза цими знімальними павільйонами, я не надто довіряв повсякденному життю з його жахливими сюрпризами й абияк — стук-грюк, аби з рук — склепаними сюжетами. Отут, блукаючи доріжками на світанку чи у вечоровій сутіні, я міг уявляти, що ось я відкрив студію, а тепер її й зачиняю. Вона належала мені, бо так я сам собі сказав.

Тож я міряв кроками територію, що розкинулася на пів милі вишир, а вглиб занурилась аж на милю, поміж чотирнадцятьма внутрішніми павільйонами звукозапису й десятьма знімальними майданчиками надворі, — я, жертва моєї власної романтичності й шаленої залюбленості у фільми, які панували над життям, коли воно виходило з-під контролю за отими іспанськими зварно-залізними вхідними ворітьми.

Година була вже пізня, але чимало фільмів мали скінчитися, згідно з їхніми графіками, саме під час Геловіну, тож костюмовані вечірки й прощальні гулянки неминуче мусили відбуватися одночасно на різних павільйонах. Із трьох павільйонів звукозапису, з їхніх широко розчахнутих розсувних дверей, лилася гучна музика; звідти долинали співи, хихотання і бахкання шампанових корків. Юрби у фільмових костюм-ах вітали юрми в геловінсько-чортовинських лах-ах.

Та я не заходив нікуди, ото хіба тільки усміхнусь чи й засміюсь, мимохіть-мимохідь. Зрештою, коли вже я уявив собі, що вся студія належить мені, то чи де загаюсь, чи й зовсім звідси піду — на все моя воля.

Але, навіть знову поринаючи в сутінь, я відчував у собі якесь тремтіння. Надто вже далеко зайшло, стільки років розвиваючись, моє захокування в кіно. Це було немов поборюватися з Кінґ-Конґом, що звалився на мене, коли мені було тринадцять, бо я ж так і не виборсався з-під його туші, оглушливого гупання його серця.

Отак і студія: щоранку, хай-но до неї поткнуся, вона так і гуне на мене. Не годинку, та й не дві тратив я, аби виборсатися з-під її чарів, задихати нормально й заходитися коло своєї праці. А смерком знову брав мене той її очар, аж дихати ставало тяжко. Я усвідомлював, що незабаром мені таки доведеться вибратися звідсіль, просто втекти, аби ніколи й нізащо більше не повернутись, а то ж вона, мов той Кінґ-Конґ, щоразу падаючи й придушуючи, одного нечудового дня таки доконає мене.

Я минав якраз кінцевий павільйон, коли останній вибух веселощів та ударного джазу потряс стіни. На велосипеді повз мене промчав помічник оператора, відвозячи повний кошик плівки на трупорозтин до редактора з його бритвою, а вже той/та або врятує фільм, або поховає навіки. А потім — чи в кінотеатри, а чи на полиці, до інших фільмів-мерців, де їх хоч і не поїсть іржа, але порох таки припорошить — на віки вічні.

Церковні дзиґарі на Голівудських горах вибили десяту. Я крутнувся й звільна закрокував до своєї келії в корпусі сценаристів.

А там, на столі, на мене чигало запрошення — на роль дурня заплішеного.

Не на мармуровій плиті викарбуване, а охайно видрукуване на високоякісному папері для нотаток.

Перечитуючи його, я опустився у своє робоче крісло. Обличчя мені похололо, а рука боролась зі спокусою схопити записку, зіжмакати й викинути геть.

Ось що там було написано:

ПАРК ҐРІН-ҐЛЕЙДС. Геловін.

Сьогодні опівночі.

Середина задвіркового муру.

Р. С. На тебе чекає велике одкровення. Матеріал для щонайпопулярнішого роману чи пречудового сценарію. Не пропусти ж!

Ну, я ніякий не зух. Навіть не думав вчитися водити машину. Не літаю літаками. Жінок боявся аж до двадцяти п'яти літ. Усілякі там височини просто ненавиджу, а Емпайр-Стейт — то чистий жах для мене. У ліфтах завжди нервую. Ескалатори мене кусають. А їжею як перебираю! Перший свій біфштекс спожив аж у двадцять чотири роки, а все дитинство перебивався ну не з хліба на квас, але гамбургерами, сандвичами з шинкою, яйцями та томатним супом.

— Парк Ґрін-Ґлейдс! — вимовив я вголос.

Господоньку (подумалось)! Опівночі? Щоб то я, хлопець, якого забіяки товкли чи не до самого кінця отрочтва, попхався туди опівночі? Хлопчина, котрий зашився під братове плече, коли вперше побачив «Привида в опері»?

Авжеж, саме я.

— А щоб тобі заціпило! — викрикнув.

І подався на цвинтар.

Опівночі.

Покидаючи студію, я звернув до *Ч* (*Для чоловіків*), це недалеко від Головних воріт, а тоді подався в інший бік. Таке то було місце, яке я навчився обминати: грот підземний, де дзюрчать якісь потаємні води, а хай-но лиш торкнешся дверей, ще не відчинивши їх, як щось там зашурхоче, от мов рак хутенько задки-задки геть. Тож я вже давно застосовую тут таку практику: постою-повагаюсь, прокашляюсь — і тільки тоді легесенько відчиню двері. А як на те й двері кабін усередині того *Ч* по-різному зачиняються: то зі стуком, то дуже тихо, а то мов із рушниці бабахнуть, от ніби істоти, що цей грот населяють, тікають і за дня, й навіть тепер, о цій пізній годині, розбігаються перепуджено хто куди, через оті пізні вечірки-мізансцени, тож ти потрапляєш до прохолодно-порцелянової тиші, де чути лиш мурмотіння попідземних струменів, якнайшвидше справляєш свою нужду й вискакуєш, навіть рук не помивши, а вже знадвору тільки й почуєш, як знову хитро-повільно прокидається тамтешній рак, як перешіптуються, на весь отвір, від одвірка до одвірка, двері та повертаються домовики-грововики, кожен на своїй стадії виходу з лихоманки та безладу.

Отож, як уже було сказано, накивав я звідти п'ятами та, загорлавши перед входом до *Ж* по той бік алеї, аби допевнитися, чи там нікого немає, шаснув туди, а там — прохолодна, біло-чиста керамічна місцина, і жодних тобі темних гротів, і не сипонуть тобі врозтіч усякі-псякі жуки-грововики, й одна моя нога тільки туди, а друга вже й звідти, і якраз пощастило повитріщатися на полк прусської гвардії, що промарширував на вечірку Десятого павільйону, а от командир їхній порушив шик: миловидий молодик із нордичною чуприною та величезними

очима-невиннятами, він, не відаючи, на що зараз нашттовхнеться, забіг до Ч.

«Його вже більше ніхто не побачить!» — подумав я і заквапився майже опівнічними вулицями.

Таксі було мені не по кишені, але щоб я сам-один потеліпався опівночі на цвинтар? Це ж усе одно, що скочити самому Вельзевулу в пельку. Тож за три хвилини до призначеного часу таксі й привезло мене до цвинтарних воріт.

Дві нескінченні хвилини я збув, намагаючись злічити всі ті склепи й пам'ятники, що їх накопичив парк Ґрін-Ґлейдс, хоч і знав приблизну цифру: він найняв на мертвяцьку роботу якихось дев'ять тисяч небіжчиків, ще й на повну робочу добу — на цілу вічність.

Протягом п'ятдесяти років небіжчики приносили сюди свій час, від того самого дня, коли двоє підприємців, будівельники Сем Ґрін та Ральф Ґлейд, збанкрутувавши, поскидали свої нікчемні вивіски й поставили перші надгробки.

Збагнувши, що в сукупності їхніх прізвищ таїться чимала комерційна вигода², збанкрутілі творці котеджів просто перетворилися на парк Ґрін-Ґлейдс, де ховали скелети з усіх студійних шаф, що через дорогу.

Подейкували, буцімто кіномагнати, причетні до тіньових махінацій із нерухомістю, зорудували так, щоб ті двоє панів позакривали свої будівельні фірми. Разом із першим похованням у Ґрін-Ґлейдс у землю лягло й чимало пліток, чуток, провин і застарілих злочинів.

А я цієї хвилини, стискаючи пальцями коліна й скрегочучи зубами, витріщався на ген ту далеку стіну, за якою міг налічити шість безпечних, затишних, чудових знімальних павільйонів, де закінчувались останні геловінські гулянки, де згортались останні вечірки, змовкала музика, й люди, котрі праведні, а котрі й не дуже, розхóдилися і роз'їжджались по своїх домівках.

Спостерігаючи, як промені автомобільних фар ковзають по стінах великого павільйону звукозапису, та уявляючи, як люди кажуть одне одному: «Бувайте! На добраніч!» — я несподівано так сильно захотів і собі бути там, із ними, хай і не дуже праведними... і хай би я нікуди звідти й не рушав, адже «нікуди» було краще за оце-о!

Цвинтарні дзиґарі вибили опівніч.

— Ну? — мовив хтось.

Я відчув, як мої очі відірвалися від тієї далекої студійної стіни й прикипіли до зачіски мого таксиста.

Він задивився на цвинтар крізь залізні ґрати воріт, обцмокуючи свої здоровецькі зубища. Відлунки годинникових ударів завмерли, й стало чути, як вітер сіпає ворота, торохкаючи ними.

— І хто ж, — запитав водій, — відчинить ворота?

— *Я?! —* нажахано вирвалося мені з уст.

— Ти сам сказав! — проголосив таксист.

Спливла довжелезна хвилина, поки я зібрався на силах і спробував смикнути ворота. І як же я зчудувався, коли з'ясував, що вони зовсім не замикані. Тож і розчахнув їх.

Завів я туди таксі — достоту як, бува, старий дід заводить до стайні вкрай змороженого й дуже перепудженого коня. Таксі невдоволено щось собі мурмотіло, але таки посувалося вперед, а водій знай бурмотів крізь зуби: «Свят! Свят! Хай щось кинеться до нас, то ти й не думай, що я лишусь на місці!».

— Та ні — це ви не сподівайтесь, що я лишусь! — запевнив його я. — Уперед!

Чимало білих балахонів мріло обабіч посипаної жорствою доріжки. Чую: один дух зітхнув... Але ж то помпують мої власні легені, силкуючись роздмухати бодай якийсь вогник у грудях!

На голову мені впало кілька крапель дощу.

— Боженьку! — прошепотів я. — Як же мені обійтися без парасольки?

Щоразу, коли мені доводилось переглядати старі фільми жахів, я сміявся з того хлопа, який глупої ночі вискакує надвір, наче не знає, що краще пересидіти в хаті. І з тієї жінки сміявся, котра вчиняє так само, лупаючи отими своїми великецькими невинними очима й неодмінно ступаючи на височезних каблуках-стилетах, аби, як доведеться тікати, перечепитися ними через щось і впасти. Одначе ось і я тутечки, пошився в ті самі дурні, а все через якусь безглузду записку, обіцянку-цяцянку.

— Окей, — сказав водій таксі. — Отут-о я стану — й ані на сантиметр далі!

— Боягуз! — зойкнув я.

— Авжеж! — погодився чоловік. — Саме тут я тебе й зачекаю.

Це вже була подолана половина відстані до задвіркового муру, і дощ, косими пасмами умиваючи мені обличчя, заглушував прокльони, що булькотіли в моїй горлянці.

Дяка таксистовим фарам, то я зміг розгледіти драбину, приставлену до задньої стіни цвинтаря, от мов хтось хотів перелізти на задвірки студії «Максимус-Філмс».

Став я під тією драбиною та й задер голову, намагаючись щось назорити крізь холодну мряку.

А там, угорі на драбині, з'явився якийсь чоловік: ніби хоче перелізти через мур?

Але чомусь він так і заляк там, от ніби удар блискавки сфотографував його, зафіксувавши навіки в негативному відбитку на біло-синій емульсії: голова викинута вперед, мов у падучої зірки в незагальмованому польоті, а тіло скорчилось-перегнулось, немов той чоловік прагнув перевалитися через стіну й сторчголов бебехнутися в «Максимус-Філмс».

Одначе він, залякнувши якимось гротескно, так і стирчав там, мов заморожений ляк.

Почав я його гукати, а тоді ураз збагнув, чому він заціпенів, чому заціпенів.

Той чоловік нагорі чи то вмирав, чи то вже був мертвий.

Гнаний пітьмою, прибрів він сюди, видряпався на драбину й зціпів, уздрівши — *що?* Щось побачене за межею ошелешило його, злякало на смерть? А чи щось, сховане в студійній темряві, було ще куди гірше?

Дощ уже поливав білі надмогильні пам'ятники, мов із відер.

Я легенько струснув драбину.

— Ой Боже! — заволав я.

Бо той стариган так і полетів шкереберть із драбини додолу.

Падаючи, я кинувся вбік, аби тільки воно не на мене.

Гепнувся він десятитонним метеором поміж гробівці. Я зірвався на ноги та й став над ним, неспроможний почути ні те громохке гупання в моїх грудях, ні шепотіння дощу, який поливав і брили, і старого, промочивши його до рубця.

Я втопив погляд в обличчя мертвяка.

А він витріщався на мене очима-устрицями.

«І чого ти видивляєшся на мене?» — запитав він самою думкою.

«Бо я, — подумалось мені, — *знаю вас!*»

Білим каменем було його обличчя.

«Джеймс Чарлз Арбутнот, колишній керівник “Максимус-Філмс”!» — подумав я.

«Так!» — прошепотів небіжчик.

«Але ж, але ж! — вигукнув я подумки. — Коли я бачив вас востаннє, то якраз мчав тринадцятилітнім хлопчаком на роликах повз «Максимус-Філмс», того самого тижня, коли ви загинули, і дні за днями були засипані світлинами двох автомобілів, що розтрощились об телефонний стовп, жахлива катастрофа, залита кров'ю бруківка, і розплющені тіла, і ще два дні були завалені фотографіями тисяч заплаканих облич на вашому

похороні, мільйона квітів, справдешніх-щирих сліз з очей нью-йоркського керівництва, і заплакані очі за двомастами парами чорних окулярів на обличчях акторів — і жодної тобі усмішки. Вас по-справжньому забракло всім. А наостанок іще декілька світлин розтروчених автівок на бульварі Санта-Моніка, тож ще кілька тижнів цього ніяк не могли забути газети, а радіостанції невпинно лили потоки хвали, прощаючи королю те, що він відійшов навіки... І всім тим, Джеймсе Чарлзе Арбутноте, були ви!»

«Та бути цього не може! Неможливо! — мало не закричав я. — То це ви сеї ночі опинилися на мурі? Хто ж вас туди висадив? Щоб ви загинули вдруге? Та невже? Як? Чому?!»

Вдарила блискавка. Гуркнув грім, немовби грюкнули якісь велетенські двері. Дощ заливав небіжчиків обличчя, витворював патьоки штучних сліз на його очах. Дощівка заповнила йому розкритого рота...

Я заверещав, крутнувся і кинувся навтьоки.

Добігаючи до таксі, усвідомив: моє серце лишилося там, із тим тілом!

Та воно мене таки наздогнало. Мов рушничним пострілом, ударило мені в діафрагму й жбурнуло мене на машину.

Таксист чомусь придивлявся до тієї жорстви, що лишилася позад мене і яку періщив дощ.

— Там хтось женеться? — закричав я.

— Ні!

— Хвала Богу! Мерщій звідси!

А двигун здох.

Ми обидва застогнали з відчаю.

О, таки завівся! Зглянувся на наш перепуд.

Непросто це: дати задній хід на швидкості шістдесят миль за годину.

Але ми це втяли.

²Green Glades, «Зелені Галявини» (англ.).

Пів ночі просидів я, роззираючись по своїй звичайній кімнатчині з її банальною обстановою... у тому невеличкому затишному котеджику на нормальній вулиці в спокійному кварталі нашого міста. Випив три чашки гарячого какао — й аніскілечки не зігрівся, а знай ковтав дрижаки, спрямовуючи відзняті кадри на стіни.

Люди не помирають *двічі*, повторював я сам собі. Ну, не міг, ніяк не міг Джеймс Чарлз Арбутнот бути отим чоловіком, що хапав пальцями холодний вітер на тій драбині! Труп зотлівають, розпадаються. Труп *зникають*.

Пригадався мені день 1934 року, коли Дж. Ч. Арбутнот вийшов з автомобіля перед своєю студією, а я, саме припхавшись туди на роликах, спіткнувся й упав йому в обійми. Сміючись, він притримав мене, тоді підписав книжку, ущипнув мене за щоку й зайшов у приміщення.

А тепер, Святий Боже, святий-кріпкий! Тепер той чоловік, давно пропащий у часі, шелепнувся з муру в цвинтарну траву.

Тут я вчув якісь голоси й навіть уздрів заголовки:

ДЖ. Ч. АРБУТНОТ БУВ ПОМЕР, АЛЕ ВОСКРЕС.

— Ні! — заявив я білій стелі, де шепотів дощ і саме падав той чоловік. — То був не *він*! Це брехня!

«Зачекай-но до світанку!» — застеріг голос.

Та світанок нічим мене не розрадив.

Ні радіовісті, ні тебе-новини не знайшли жодного воскреслого мерця.

У газеті було повно авто-мото-трощ і нальотів на наркоманські кишла, але про Дж. Ч. Арбутнота — нічирк.

Вийшов я зі свого будинку та й поплентав до гаража, переповненого іграшками, старими науковими журналами та часописами для винахідників, — гаража, де не було автівки, а стояв лише мій старенький велик.

Проїхав я пів дороги до студії, поки нарешті схаменувся: як це я наосліп перетнув стільки перехресть, а жодного не пригадаю? Приголомшений і тремтячий, я так і звалився з велосипеда на землю.

Тут вогненно-червоний «родстер» запахтів смаленою гумою й зупинився біля мене.

Водій у кепці з козирком назад побахкав по дроселю. Він дивився на мене крізь вітрове скло своїми різними очима: одне, ясно-блакитне, було нічим не озброєне, а друге ховалось за вдавленим у нього моноклем і блискало на мене заломленим сонячним полум'ям.

— Привіт, ти, дурний сучий синку! — вигукнув він, виказуючи вимовою якісь суто німецькі голосівки.

Я мало не випустив велосипеда з рук. Таж я бачив цей профіль, викарбуваний на старих монетах, коли мені було ще дванадцять. Цей чолов'яга є або воскреслим Цезарем, або якимось верховним німецьким понтифіком періоду Священної Римської імперії. Серце мені так закалатало, аж вибило все повітря з легень.

— Ти що, язика проковтнув? — крикнув водій. — Скажи щось!

— Привіт, — почув я власні слова. — Ти, сам дурний-клятючий сучий сину! Ти ж Фріц Вонґ, чи не так? Народжений у Шанхаї від батька-китайця й матері-австріячки, а вихований у Гонконґу, Бомбеї, Лондоні та в доброму десятку німецьких міст. Хлопчик на побігеньках, потім закрійник, потім сценарист, далі кінематографіст при ОФА³, потім — керівник усієї світової кіномережі. Фріц Вонґ, великий режисер, що створив великий німий фільм «Заляття Кавальканти». Той хлопець, що владарював над голівудськими кінокартинами від 1925-го до 1927-го, і кого викинули за ту сцену в фільмі, де ти зрежисерував сам себе як прусського генерала, що вдихає пахощі спідньої білизни Ґерти Фрьоліх. Той міжнародний режисер, що залетів до Берліна, а потім утік звідти від Гітлера, режисер «Шаленого кохання», «Делірію», «На Місяць і назад»...

На кожен названий фільм його голова оберталася до мене на дюйм, а рот йому все дужче кривила якась гумористично-сатирична посмішка. А монокль заблискотів морзянкою.

Сховане за моноклем, його східне око ледь мерехтіло. Спочатку я був подумав, що його ліве око — то Пекін, а праве — Берлін, але помилився. Саме Схід фокусувався за монокляним побільшенням. Його чоло й щоки височіли твердинею тевтонської зарозумілості, вибудованої на двотисячолітнє панування або ж до розірвання контракту.

— І як же це ви мене обізвали? — вкрай чемно поцікавився він.

— А так, як *ви* обізвали *мене*, — ледь промимрив я. — Дурним-клятючим, — уже пошепки, — сучим сином.

Він кивнув головою. Усміхнувся. І широко розчахнув двері автівки.

— Залазь!

— Але ж ми з вами...

— ...не знайомі? Невже ти гадаєш, ніби я гасаю скрізь, аби тільки підвозити всіляких без'язиких віслюків-велосипедистів?

Гадаєш, я не бачив, як ти підпираєш одвірки по всій студії, удаючи з себе Білого Кролика на прийомі в комісара поліції? А ти ж є отой, — тут він клац пальцями, — байстрик Едґара Райса Барроуза й «Полководця з Марса»... позашлюбний нащадок Г. Дж. Веллса, правнук Жуля Верна! Клади сюди свого велика! Ми *спізнюємось*!

Я запхав велосипед у багажник і тільки впав на сидіння, як ми вже помчали — на швидкості п'ятдесят миль за годину.

— Хто його знає! — прокричав Фріц Вонґ крізь хмару вихлипів. — Ми з тобою обидва несповна розуму, гаруючи там, де гаруємо. Але ти щасливчик, бо це все тобі ще *подобається*.

— А вам — ні? — запитав я.

— Спаси й укріпи! — пробурмотів він. — *Так!*

Я не міг відвести очей від Фріца Вонґа, як він, перехилившись над кермом, підставляє вітрові своє обличчя.

— Такого пришелепкуватого дитяти, як оце ти, я ще зроду не бачив! — прокричав він. — Ти що, хочеш, аби тебе переїхали? Що з тобою не так? Досі не навчився водити автівку? І що то за велик у тебе? Перший у житті сценарій шкрябаєш чи що? Як це ти скотився до такої милостини? Чом не зачитуєшся Томасом Манном чи Ґьоте?

— Томас Манн і Ґьоте, — спокійно відказав я, — і на копійку не написали б сценарію. От «Смерть у Венеції» — то напевне. «Фауст»? Побийтесь об заклад, але ніц не вийде. Щоб потягло на добрий *сценарій*? Чи на новелу, от як у мене, візьміть хоч котру з них: сісти на Місяць, та так, щоб вам *повірилось*? До дідька лисого! Ні! А як це ви водите машину з отим моноклем?

— Не твоє собаче діло! Наосліп воно краще. Як почнеш надто пильно придивлятись до водія, то й сам так заведешся, що захочеш негайно його одколошматити. А покажи-но мені своє обличчя. Ти до мене ставишся *схвально*?

— Як на мене, ви кумедний тип!

— Господи! Либонь, ти приймеш за Святе Письмо все, що тільки скаже Великий Вонґ! Ну, і як же це воно виходить у тебе, що до *водіння машини* ніяк не доходить?

Обидва ми перекрикували вітер, що забивав нам очі й роти.

— Письменники *не годні стягтися* на машину! А ще я бачив, як п'ятеро загинуло, коли мені було п'ятнадцять. Машина розчахнулася об телефонний стовп, а їх на шматки порозривало.

Фріц скося зиркнув, як я зблід від самого того спомину.

— То було на війну схоже, еге ж? Ну, не такий ти вже й тупень. Чув я, тобі підкинули новий проєкт у Роя Гольдстрома? Спецефекти? Блискуче. Не знаю, що тут і припустити.

— Та ми з ним друзі ще зі шкільної партії. Я часто спостерігав, як він конструює своїх мімінідінозаврів у гаражі. Тоді ми умовилися: виростемо й разом складатимемо страховиськ.

— Та ні! — ревнув Фріц Вонґ супроти вітру. — Насправді це *ти* на монстрів працюєш. Менні Ляйбер? Ха! Монстр Гіла вимріяв собі павука! Але пильнуй! Попереду бродячий звіринець!

І він кивнув головою на юрбу мисливців на автографи, яка заповонила хідник по той бік вулиці, навпроти студійних воріт.

Глянув я туди, і душа моя враз шу-у з тіла — та до них! Це ж 1934 рік, і я затересувався до жадібною юрби, що вимахує блокнотами й авторучками, гасає довкола вечірніх прем'єр під «сонячними» прожекторами, чи женеться за Марлен Дітріх до її костюмерної, чи переслідує Кері Гранта п'ятничного вечора перед боксерським поєдинком на Ліджен-Стедіум, чигає попід ресторанами на Джин Гарлоу, аби отримати ще один тригодинний підобідок, а чи на Клодетту Кольбер, аби вона вийшла, сміючись, опівночі...

Очі мої заковзали по тій шаленій юрбі, і я знов уздрів і бульдога, й пекінеза, і бліді, короткозорі обличчя загублених у минулому безіменних друзів, що чекають не дочекаються перед величним, виконаним у стилі іспанського музею Прадо,

фасадом «Максимуму», де вигадливо сплетені залізні ворота — тридцять футів заввишки — ось-ось відчиняться та й загрюкнуться, аж задзвенить-загуде, за кимсь неймовірно препрославленим. Угледів я і самого себе в тому гнізді роззявленоротих голоднющих птахів, що вичікують, аби їх підгодували короткою зустріччю-перестріччю, світлинами зі спалахом магнію, чорнильно підавтографованими блокнотами. А коли в пам'яті моїй щезло сонце й зійшов місяць, побачив, як я на роликах кіть-кіть дев'ять миль до себе додому, по спустілих хідниках, мріючи, як одного чудового дня стану найславетнішим у всьому світі письменником чи ж бодай поденнико-халтурним літератором у «Мусі» при «Найт-Пікчерс».

— Бродячий звіринець? — промурмотів я. — Це *так* ви їх узиваєте?

— А ось, — мовив Фріц Вонґ, — і їхній зоосад!

І ми ривком проскочили у студійні ворота, за якими тяглися алеї, заповнені всякими прийшлими, статистами й співробітниками. Фріц Вонґ угатив своє авто в зону з написом ПАРКУВАННЯ ЗАБОРОНЕНО.

Я висів з машини й запитав:

— А яка різниця між бродячим звіринцем і зоосадом?

— Отут, на цій території, це — зоосад, де нас утримують за грошовими ґратами. А ті, що там, зовні, це телепні бродячого звіринцю, що нидіють у полоні дурних мрій.

— Колись і я був одним із них, мріючи, як би його перелізти через студійний мур.

— І що — укоїв цю дурню. Тепер ти вже нізащо звідси не втечеш.

— А таки втечу. Я щойно дописав нову збірку новел, а ще створив п'єсу. Моє ім'я запам'ятають.

Фріц блиснув на мене своїм моноклем.

— Не казав би ти цього мені, а то ще перестану тебе зневажати.

— Наскільки я знаю Фріца Вонґа, ця зневага до мене повернеться до вас за якихось тридцять секунд.

Фріц поспостерігав, як я дістаю велика з його машини.

— Гадаю, ти — майже німець!

Я засідлав свого коня.

— Ви мене образили.

— Ти з усіма отак розмовляєш?

— Ні, тільки з Фредеріком Великим, чиї манери я оплакую, а фільми — люблю.

Фріц Вонґ викрутив з ока свого монокля й кинув до нагрудної кишеньки сорочки. От ніби вкинув монету, щоб запустити якийсь внутрішній автомат.

— Якийсь час я стежив за тобою, — признався він. — Коли на мене находило шаленство, я зачитувався твоїми оповідками. Тобі не бракує таланту, але я б його відгранив, навів би лоск. Я оце саме працюю, Боже допоможи мені, над безнадійним фільмом про Ісуса Христа, Ірода Антипаса та всіх отих схибнутих святих. Спочатку на фільм кинули дев'ять мільйонів доларів, але дали його режисерові-алкоголіку, що й коляски з дітям не довів би додому. То й вибрали мене, щоб поховав того трупа. А ти з яких християн будеш?

— Та відпав уже.

— Чудово! Не здивуйся, якщо я посприяю, аби тебе викинули з того твого німого динозаврячого епосу. От якби ти допоміг мені забальзамувати цей фільм християнських жахів, то це стало б для тебе неабияким кроком уперед і вгору. Лазарева засада! Якщо візьмешся за щось безнадійно-провальне й викишкаєш невдачу з кіношних небес — честь тобі й хвала. Дозволь мені поспостерігати й почитати тебе ще кілька днів. Рівно на першу

прийди сьогодні до комісаріату. Їж, що я їм, говори, коли до тебе заговорять, тямиш? Ти, талановитий маленький виплодку!

— Так, *Unterseebootkapitän*⁴, пане *великий* виплодку!

Коли я натис на педаль, він підштовхнув мене. Не кривдно підштовхнув, а легесенько — поштовх старого любомудра, аби допомогти рушити.

Я не озирнувся.

Боявся, що побачу: *він* озирнувся на мене.

³Об'єднані Фільми Америки.

⁴Капітане підводного човна (*нім.*).

— Святий Боже! — мовив я. — Він змусив мене *забути* оте жахіття!

Вчорашня ніч. Холодний дощ. Високий мур. Мертве тіло...

Я припаркував велика біля павільйону №13.

Студійний полісмен, проходячи повз мене, сказав:

— А ви маєте *дозвіл* там паркуватись? То ніша Сема Шенбродера. Запитайте, де ваша парківка, при вході.

— Дозвіл! — вигукнув я. — Святий стрибучий Ісусе! Для *велосипеда*?

І, вдаривши велосипедом у великі двостулкові двері, пожбурих його в пільму.

— Рою?! — гукнув я.

Мені відповіла тиша.

У тій кромішній темряві я роззирнувся на мотлох іграшкового двору Роя Гольдстрома.

Точнісінько такий самий, дрібніший тільки, у моєму гаражику.

Усюди в павільйоні №13 валялися іграшки трьох Роевих роцків, книжки його п'ятого року, чарівні конструктори того часу, коли йому було вісім, електрично-експериментальні хімічні набори дев'ятого-десятого років, комічні колекції смужок недільних карикатур з одинадцятого року й зменшені копії Кінґ-Конґа, коли 1933- року Роєві виповнилося тринадцять і він спромогався дивитися на ту велику мавпу по п'ятдесят разів за два тижні.

Лапи мені засвербіли. Тут були такі запаси десятицентових маґнето, гіроскопів, бляшаних потягів і чарівницьких наборів, що інші діти, побачивши ці скарби, скреготали б зубами й мріяли пограбувати крамницю. Лежало там і моє обличчя — «посмертна» маска, яку Рой зняв із мене, намастивши спершу лице вазеліном і наклавши на нього гіпсовий пластир. І скрізь

надовкола стояли гіпсові копії великого соколиного профілю самого Роя, плюс іще черепи й повністю одягнені скелети, запхнуті в кутки чи посаджені в плетені крісла... Усе, аби Рой почувався як удома на такій великій сцені, що сюди, крізь космодромні двері, можна було б увіпхнути «Титанік», і лишилося б іще досить місця для всієї старої «залізної» кінноти Кромвеля.

Цілу одну стіну Рой позаліплював оголошеннями завбільшки з афіші й плакатами із «Загубленого світу», «Кінґ-Конґа» й «Кінґ-Конґового сина», а ще — із «Дракули» й «Франкенштейна». У помаранчевих кошиках посеред цього десятицентового гаражного розпродажу а-ля Вулворт стирчали скульптури Карлоффа й Луг'осі. На його письмовому столі стояли три оригінальні динозаври-кульколови — подарунки від творців «Загубленого світу»; гумова плоть цих допотопних звірюк уже давно позлазила з металевих костюмах.

Тож павільйон №13 був просто крамницею іграшок, чарівною шкатулою, магичною скринею, фабрикою витівок та ангаром бульбашкових мрій, посеред якого що день Божий вистоював Рой, махаючи своїми довгими пальцями піаніста на міфічних тварюк, аби їх розворушити, вишептати з їхніх мільярдорічних марень-кимарень.

То ж саме в цей пункт збирача брукху, в цю купу жадоби до механічного сміття, дитячого жадання мати чимбільше цяцьок і шаленої закоханості у величезних ненаситних монстрів, одрубаних голів та розпанаханих тіл — подушечок для негритянського королика Тьху, — саме сюди я вибрав свій шлях і саме сюди й утелюшився.

Уся підлога тут була всіяна низько нап'ятими наметами, під якими крилися такі творіння, яких Рой лише згодом-перегодом показав би світові. До жодного з них я не посмів зазирнути.

А посеред усього того розгاردішу білів своїми кістками скелет, простягаючи мені записку. Ось що вона звіщала:

КАРЛЕ ДЕНГАМЕ!

(Так звали продюсера «Кінґ-Конґа»).

МІСТА ДОПІРУ СТВОРЕНОГО СВІТУ ЛЕЖАТЬ ОТУТ ПІД БРЕЗЕНТОМ, ЧЕКАЮЧИ НА СВОГО ВІДКРИВАЧА. НЕ ЧІПАЙ ЇХ. РОЗШУКАЙ МЕНЕ!

ТОМАС ВУЛФ ПОМИЛЯВСЯ. ТАКИ Є «ВОРОТТЯ ДОДОМУ». ЗВЕРНИ ЛІВОРУЧ БІЛЯ ТЕСЛЯРСЬКИХ ПОВІТОК, ДРУГІ ВХІДНІ ДВЕРІ ПРАВОРУЧ. ТВОЇ ДІДУСІ ТА БАБУСІ ЧЕКАЮТЬ ТАМ НА ТЕБЕ! ПРИЙДИ, ПОГЛЯНЬ! РОЙ.

Я роззирнувся на всі ті брезенти. Відкриття! Так!

Я мчав і думав: «Що він хоче сказати? Мої дідусі-бабусі? Чекають?». Потім пригальмував. Почав глибоко вдихати свіже повітря, що пахтіло дубами, берестками й кленами.

Але ж Рой таки мав слушність!

Таки можна повернутись додому!

Знак на воротах будинку номер два проголошував: ЛІСОВІ РІВНИНИ. Але що ж це, як не Ґрін-Таун — Зелене Місто, де я народився і виріс на хлібові, що цілісіньку зиму сходив на дріжджах за тією пузатою плитою, та на вині, яке бродило наприкінці літа в тому ж запічку, й на циндрі, що сипалася в ту саму плиту, мов які залізні зуби, ще задовго до весни!

Ішов я не хідниками, а моріжками, радесенький, що маю такого друга, як оце Рой, котрий знає про мої давні мрії-сни, ото й запросив їх побачити.

Минув три білі будиночки, де 1931-го мешкали мої друзі, звернув за ріг і заляк приголомшений.

Старенький «бюїк» мого тата стояв припаркований серед пилюги, чекаючи 1933 року, аби податися на захід. Стояв він собі, спокійнісінько ржавіючи, із пощербленими фарами,

облупленим капотом, із радіатором, запакованим, ніби щільниками, міллю, яка туди впіймалася, та жовто-блакитними крильцями метеликів... словом, мозаїкою бозна-скільких сплилих літ.

Я нахилився і тремтливою рукою погладив колючий ворс подушечок заднього сидіння, де ми з братом штурхалися ліктями й горлали один на одного під час наших мандрів через Міссурі, та Канзас, та Оклахому, та...

Та ні, це не татова автівка. Але ж таки *його!*

Тоді я насмілювався підвести погляд угору — аби уздріти дев'яте найбільше чудо світу:

Будиночок моїх бабусі й дідуся, з його ґанком і гойдалкою на тім ґанку, й геранями в рожевих горщиках на поруччі, а скрізь надовкола — папороті, немов зелені водограйчики-поливайчики, і привільний моріжок простелився хутром зеленого кота, а конюшина й кульбаби так щедро його всіяли, що мені закортіло геть покидати черевики та й помчати по тому клятющому килимкові босоніж! А ще...

Оте-о високе куполовікно, де мені чудово спалося, аби, прокинувшись, охопити поглядом і зелений край, і весь зелений світ.

А на гойдалці літнього ґанку розлігся, тихо пропливаючи то вперед, то назад і згорнувши руки з тими довжелезними пальцями на животі, мій найдорожчий друг...

Рой Гольдстром.

Тихо ковзав він отак уперед-назад, загублений, достоту, як і я, посеред котрогось давнього-прадавнього літа.

Ось Рой укмітив мене й звів свої довгі журавлині руки, а тоді розвів їх на боки, вказуючи і на моріжок, і на дерева, й на самого себе, й на мене.

— О Боже мій милий! — вигукнув він. — Невже ж ми з тобою аж отакі *щасливі?*

Рой Гольдстром від дванадцяти своїх років конструював динозаврів. Динозаври, перебуваючи на восьмиміліметровій плівці, ганялись за татом Роя довкола подвір'я і з'їдали його. Згодом, коли Роеві стукнуло двадцять, він пересадив своїх гавриків-динозавриків до невеликих нічних студій і заходився штампувати дешевенькі фільмики про загублені світи, чим і зажив слави. Динозаври ущерть заповнили його життя, аж усі друзі стурбувались і спробували підшукати для нього милу дівчину, яка б мирилася з тими Звірюками. Але ті їхні пошуки тривають і по сьогодні.

Сходячи східцями на ґанок, я пригадував один особливий вечір, коли Рой запросив мене на виставу «Зіґфріда» до Шрайн-Аудиторіуму. «А хто це співає?» — запитав я. «Та до дідька тих співаків! — закричав Рой. — Ми прийшли на Дракона!» Що ж, музика-співи були на висоті. Ну, а Дракон? Зжери тенора! При погашеному світлі...

Місця наші були так високо від дійства — о Боже! — що я спромігся розгледіти лише ліву *ніздрю* дракона Фафнера! А Рой бачив тільки великі викиди драконячого вогню з димом, які виривалися з невидимого носа тварюки і мали на смерть спалити Зіґфріда.

— Прокляття! — просичав Рой.

Бо загинув саме Фафнер: чарівний меч глибоко увігнався йому в серце. Зіґфрід ревнув свій клич звитяги. Рой зірвався на рівні ноги, кленучи виставу, й вискочив із зали.

Я знайшов його у фое.

— І то дракон? Грізний Фафнер? Господи Ісусе! Ти це бачив?!

Коли ми вихопилися в ніч, Зіґфрід усе ще верещав про життя, любов і різанину.

— І що — лишилася там публіка? Та самі тобі виплодки! — бушував Рой. — Ще дві *години* проскніти в тій пастці, де немає *Фафнера*!

І ось він тут, на гойдалці, поколихується тихо-мирно на парадному ґанку, загублений у часі, але таки принесений крізь роки сюди, назад.

— Егей! — щасливо гукнув він. — А що я тобі *казав*? Будиночок моїх дідуся-бабусі!

— Ні, *моїх*!

— І твоїх, і *моїх*!

Рой засміявся, щирим-щасливим сміхом, і простяг мені великий товстий примірник роману «Додому немає вороття».

— Він таки помилився, — тихо мовив Рой.

— Авжеж, — підтакнув я. — О Боже, ми *знову* вдома!

І затнувся. Бо ж якраз за оцими луками знімальних павільйонів я розгледів той самий високий мур, що розділяв цвинтар і кіностудію. І той привид — тіло чоловіка на драбині — був там, але я ще не був готовий сказати це другові. Натомість я мовив:

— А як твої справи з тією Звірюкою? Ти вже знайшов її?

— Тю! Ти скажи, де *твоя* Тварюка?

Оце такі балачки точилися між нами вже не перший та й не другий день. Мене із Роєм запросили конструювати й копіювати звірів, скидати метеори з відкритого космосу й вичакловувати кровожерливих гуманоїдів із темних лагун, і щоб із пащек їхніх, тих десятицентових ікол, скрапувала клішована смола.

Спершу найняли для цієї справи Роя як технологічно просунутого. Його птеродактилі по-справжньому ширяли в допотопних небесах. А його бронтозаври були горами, що йшли на прощу до Магомета.

А тоді хтось прочитав штук двадцять чи й тридцять моїх «Моторошних бувальщин» — оповідок, які я писав від дванадцяти років, а від двадцяти одного продавав дешевим та

охочим до сенсацій журналам. І той хтось найняв мене «настрочити драму» для Роєвих тварюк, від чого я геть сп'янів, мов від надміру кисню, бо ж досі я що тільки не робив: і підплачував, і втирався усіляко в тисяч дев'ять кінострічок, та все ждав-чекав, коли ж то хто-небудь смальне зі стартового пістолета, аби я ошалілим зайцем ускочив до бодай якогось фільму.

— Мені потрібне щось таке, чого ніхто ще досі не бачив! — заявив мені Менні Ляйбер того першого дня. — У трьох вимірах ми бахаємо *чимось* у бабцю Землю. Якийсь метеор падає...

— ...зовсім близенько від гігантського Аризонського кратера, — підхопив я. — А той кратер там уже мільйон років. Що за привабливе місце, аби туди влучив *новий* метеор чи астероїд і...

— ...і з нього вискакує наша нова жахалка! — вигукнув Менні.

— А ми бачимо це насправді? — засумнівався я.

— Ти що таке *верзеш*? Ми *мусимо* це побачити!

— Авжеж — але гляньте на такий фільм, як «Чоловік-леопард»! Там жах виходить із нічних тіней, із невидимих речей. А що ви скажете про «Острів мертвих», коли мертва жінка, кататонічка, прокидається й переконається: вона — в могилі?!

— Радіопостановки! — гаркнув Менні Ляйбер. — Прокляття! Люди хочуть бачити те, що їх лякає...

— Я ж не для суперечки...

— Ото й не сперечайся! — випалив Менні. — Дай такі десять сторінок, що налякали б мене до втрати відчуття власного тіла! Хоч би що він напартолив, — тут Менні тицьнув пальцем у Роя, — ти маєш склеїти все до купи динозаврячим лайном! А зараз — ушивайтесь! І подивіться на себе в дзеркало о третій ранку!

— Сер! — вигукнули ми.

Двері захряснулись.

Вийшовши надвір, на ясне сонечко, ми з Роєм презирнулися.

— Ти втягнув нас обох іще й у таку файну тарапату, Стенлі!

Усе ще заливаючись реготом, ми припали до роботи.

Я написав десять сторінок, лишивши доволі простору для монстрів. Рой же хляпнув тридцять фунтів мокрої глини на стіл і затанцював надовкіл, то тицяючи туди пальцем, то щось приліплюючи, — сподівався, либонь, що страховисько так і виросте саме собою, мов гігантська бульбашка в доісторичній калабані, а тоді лусне, із сичанням сірчаних випарів, і з того лулусь якраз і вискочить щонайщиріше жахіття.

Рой перечитав мої сторінки.

— А де ж твій Звір? — вигукнув він.

Я бликнув на його руки — порожні, але закаляні криваво-багряним глеєм.

— А твій де? — питаю.

А оце ми саме здибалися з ним за три тижні по тій балачці.

— Слухай, ти, — звертається до мене Рой. — І чого це ти вкляк отам унизу та й витріщився на мене? Підійди сюди, вхопи пампушку, сядь та розкажи щось.

То ж я підійшов, узяв запропонований мені пампук та й собі вмостився на гойдалці, рухаючись навпереміну: то вперед — у майбутнє, то назад — у минуле. Вперед — то ракети й Марс. Назад — то динозаври і ями киплячої смоли.

А навколо — самі тобі безликі Звірюки.

— Як на того, хто зазвичай пробалакує по дев'яносто миль за хвилину, — сказав Рой Гольдстром, — щось ти сьогодні надзвичайно тихий тишкó.

— Я переляканий, — вдалось мені видавити з себе.

— Ну, до дідька це, — зупинив Рой нашу машину часу. — Висловся, о могутній!

І я розповів йому.

Вибудував я той мур і приніс ту драбину, й випер на неї того трупа, а ще викликав холодний дощ, а тоді гахнув блискавкою

так, аби тіло полетіло додолу. Договоривши й висушивши краплі дощу на своєму лобі, я вручив Роєві оте геловінське запрошення.

Рой уважно його перечитав, а тоді кинув на підлогу ґанку, ще й ногою наступив.

— Це хтось просто заморочку тобі підкинув!

— Воно то так... Але ж... довелося мені поїхати додому й спалити спідню білизну.

Рой підняв запрошення, знову перечитав його, а тоді задивився на цвинтарний мур.

— І навіщо хоч *би хто* мав тобі оце підкинути?

— Атож. Більшість студійного народу навіть не здогадується, що я працюю *тут*!

— Але ж, хай йому всячина, вчора і справді був Геловін. Та й жарт який вишуканий: виперти трупа нагору, на драбину! Стривай! А що, коли тобі сказали прийти туди опівночі, а *іншим* людям — о восьмій, дев'ятій, десятій та одинадцятій? Щоб налякати кожного! Такий варіант мав би сенс.

— Тільки якби спланував усе це *ти*!

Рой різко обернувся до мене.

— Невже ти й справді припускаєш...?

— Ні. Так. Ні.

— То «так» чи «ні»?

— Пам'ятаєш той Геловін, коли нам було по дев'ятнадцять і ми пішли в «Парамаунт-театр» подивитися Боба Гоупа у виставі «Кіт і канарка», а дівчина, котра сиділа перед нами, заверещала, тож я роззирнувся, а ти сидиш собі у гумовій машкарі упиря на обличчі?

— Було таке! — засміявся Рой.

— А пригадуєш той випадок, як ти зателефонував і повідомив, що стариган Ральф Кортні, наш найліпший друг, помер, тож я маю хутко приїхати? Ти уклав його в своєму домі, хоч то все був

жарт, і ти так спланував, щоб посипати Ральфове обличчя білою пудрою і щоб він отак, прикидаючись померлим, лежав, а як я прийду — щоб підвівся? Пам'ятаєш?

— Звісно! — знову засміявся Рой.

— Але я здибав Ральфа на вулиці, й твій жарт не спрацював?

— Авжеж.

Рой похитав головою, пригадуючи свої витівки.

— Так ото ж. І чого тут дивуватися, якщо я подумав, чи то не ти випер того клятого трупа на мур, а мені надіслав цю цидулку?

— Одне тільки тут не сходиться, — заперечив Рой. — У наших розмовах ти вкрай рідко згадував Арбутнота. Ну, хай то я склеїв якое труп, але як би я змикитив, що ти неодмінно впізнаєш у ньому сердешного режисера? Автором запрошення мав би виявитися хтось такий, хто достеменно знав би, що ти колись давно і справді бачив Арбутнота, чи не так?

— Але ж...

— Це ж безглуздо: виставити тіло на дощ, якщо ти не знаєш, на кого, власне, дивишся. Ти розказував мені про купу й інших людей, котрих ти зустрічав, огинаючись коло студій. Якби я і скомпонував такого трупа, то це мав би бути чи Рудольф Валентіно, чи Лон Чейні, бо цих ти точно розпізнав би. Слушно?

— Слушно, — мляво визнав я. Пильно подивився на Роеве обличчя й швидко відвернувся. — Вибач! Але, хай йому чорт, то й справді був Арбутнот! Я бачив його разів двадцять, коли не більше, у ті, тридцяті роки. На попередніх переглядах. Отут-о, перед самою студією. Він та його спортивні автівки, десть штук дванадцять, та ще три лімузини. А жінок скільки — десятки! І знай сміються. А коли писне автограф, то ще й четвертака втулить у підписану книжку, й лише тоді оддасть. Чверть долара! У тридцять четвертому! За четвертака ти купиш чи молока з солодом, чи великого льодяника, а чи квиток у кіно.

— Оце такий він був чолов'яга? Не дивно, що ти його запам'ятав. А найбільше скільки він тобі давав?

— Одного місяця мені дісталось від нього двадцять п'ять доларів! Я *забагатів*. А теперечки він похований отам, за муром, куди й мене занесло цієї ночі, розумієш? Навіщо хоч би й кому змушувати мене думати про таке страхіття, ніби його викопали й висадили на драбину? Нащо стільки мороки? Тіло гупнуло, мов сталевий сейф. Висадити його туди — це щонайменше треба взяти двох дужих чоловіків. І навіщо?

Рой надкусив ще одного пампуха.

— І справді — навіщо? Це хіба хтось використовує тебе, щоб звістити про це світ. Ти ж *хотів* розказати це ще *комусь*?

— Та міг би...

— Не треба. Ти й зараз надто перепуджений.

— Але ж чого мені боятися? Це тільки якби я мав таке відчуття, що це щось більше за просту витівку, що в цьому криється якесь *особливе* значення.

Рой, не перестаючи жувати, все дивився на стіну.

— Хай йому! — нарешті мовив він. — А вранці ти хіба не заскочив на цвинтар — глянути, чи труп усе *ще* лежить на землі? Ні? Як ні, то чом не глянути зараз?

— Ні!

— Таж білий день довкола! Хіба ти такий страхопуд?

— Ні, але...

— Агей, ви! — крикнув на нас хтось обуреним голосом. — Що ви, двоє шалапутів, отам *робите*?!

Ми з Роєм подивилися туди з висоти ґанку.

Посеред моріжка стовбичив Менні Ляйбер. Трохи далі, на вулиці, стояв припаркований його «ролс-ройс», рівно-розмірено, без ніякого внутрішнього трему, лиш глибоко собі вуркочучи.

— Ви що, поніміли? — знову крикнув Менні.

— У нас тут *нарада*! — мовби знічев'я пояснив Рой. — Ми хочемо сюди вселитися!

— Ви *що*? — Менні витріщився на давньовікторіанський будиночок.

— Пречудове робоче місце! — швидко заговорив Рой. — Офіс для нас нагорі, сонячний ґанок, сюди поставити столика, на нього — друкарську машинку...

— Ви ж *маєте* офіс!

— Ті контори не надихають. А це... — я закивав головою, перехопивши в Роя ініціативу, — надихає! Вам би всіх сценаристів переселити сюди зі Сценарного корпусу! Посадіть Стіва Лонг'стріта у той новоорлеанський особнячок, щоб він там написав вам свій фільм про Громадянську війну. А чого варта оця французька *буланжері* позад нас! Отам би Марселеві Дементону й докінчити свою революцію, га? А он туди, ген по Пікаділлі, посадіть усіх отих новоанглійських писак, хрін їм під ніс!

Менні, з поплямованими червінню щоками, поволі зійшов на ґанок. Озирнувся на студію, на свого «ролса», а тоді зиркнув на нас двох — та таким поглядом, ніби застав нас голих за повіткою, із сигарами в зубах.

— Боже мій! Мало того, що вранці все пішло шкереберть... Так іще тут я маю двох пиріжків, котрі забажали обернути халупину Лідії Пінкгем у сценаристський собор!

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

КУПИТИ